

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Václav Klaus:

Existuje univerzální touha po svobodě?

Jiří Weigl:

O spornosti kompetitivní devalvace

Tomáš Břicháček:

Sociální inženýrství pod taktovkou Bruselu

Otázka IVK – kniha roku

Zápis z třetích Rozmluv na Hanspaulce

Zpráva ze semináře o Aldousu Huxleyem

Peter Goldscheider:

Lesk a bída břidlicového plynu

Existuje univerzální touha po svobodě?*

Václav Klaus

Toto není můj první projev na akci pořádané Cato institutem. Nemám sice žádnou spolehlivou statistiku, ale myslím, že za poslední více než dvě desetiletí jsem před vámi vystoupil určitě více než desetkrát. Tentokrát jste mi dokonce navrhli téma mého vystoupení: „Univerzální touha po svobodě“. To jsem přijal bez sebemenšího váhání a považoval jsem to za dobrý nápad. Ještě se k tomu vrátím.

Prožitek komunismu

Pro nás, kteří jsme většinu svých životů strávili v totalitárním komunistickém režimu, nebyla slova jako svoboda a demokracie předmětem nezávazných intelektuálních debat. Byla to zásadní témata našeho každodenního života. Svoboda, ani demokracie u nás v té době neexistovaly, s výjimkou krátkého období, které svět označuje názvem „éra Pražského jara“. Za tento krátký okamžik daleko méně nepřátelského režimu a za naděje, kterou jsme tehdy cítili, jsme však zaplatili velmi drazo. Tím, co jsme potom museli prožívat, jsme byli velmi frustrováni, ale vždycky – trochu nečekaně – dodávám, že jsme se také mnohemu naučili. Pochopili jsme něco, co se nedá pochopit na dálku, tedy bez osobního prožitku. Dalo nám to zvláštní citlivost, ne-li přecitlivělost na jakékoli náznaky nesvobody. To si pravděpodobně ponecháme po celý zbytek našich životů. Díky tomu se na dnešní realitu v zemi, ve které žiji, v Evropě a v celém západním světě dívám daleko kritičtěji než řada dalších lidí.

Komunismus je už dávno pryč. Zbavili jsme se ho relativně snadno a – jak jsme tehdy říkali – sametovým způsobem.

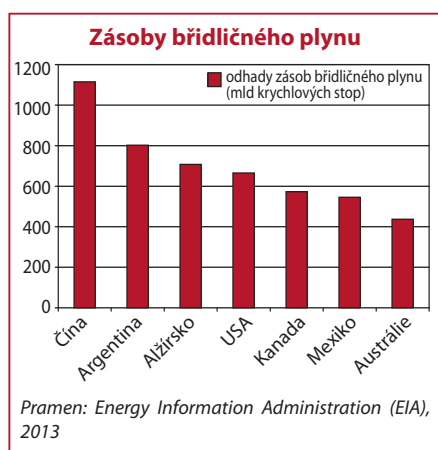
* Vystoupení na setkání Cato Institute, Laguna Beach, Kalifornie, 27. září 2013. Překlad z anglického originálu.

Z prvních let postkomunistické éry jsme měli dobrý pocit a ten pocit byl pravděpodobně oprávněný. Bohužel netrval dlouho a já si nemyslím, že to bylo proto, že jsme novou situaci začali příliš rychle považovat za něco samozřejmého a že jsme přestali být schopni docenit zázrak, který tehdy nastal. V mém projevu na Cato institutu ve Washingtonu v březnu roku 2007 jsem s jistou hořkostí řekl: „Chybně jsme si mysleli, že pokusy potlačovat svobodu a centrálně organizovat, řídit a kontrolovat celou společnost (a ekonomiku) jsou již věcí minulosti.“ Přidal jsem k tomu větu, že tyto pokusy jsou „k našemu velkému zklamání opět zde“. To bylo před šesti lety. Dnešní situace se mi zdá být ještě horší.

Obávám se – a mohu to sledovat bezprostředněji v Evropě než zde v Americe – že téma individuální svobody přestalo být velkým tématem současnosti.

Obávám se – a mohu to sledovat bezprostředněji v Evropě než zde v Americe – že téma individuální svobody přestalo být velkým tématem současnosti. Když jsem se letos na jaře v Londýně zúčastnil pohřbu jedné z posledních skutečných bojovnic za svobodu, Margaret Thatcherové, s hrůzou jsem si uvědomil, že se tohoto pohřbu nezúčastnili žádní významní evropští političtí lídři. Zejména tam chyběli politici ze západní Evropy. Nebylo to náhodou. Oni tím veřejně demonstrovali, že pro ně téma svobody není až zas tak důležité. Daleko více je zajímaví jejich každodenní politické hrátky, témata vyvolaná revolucí politické korektnosti, prázdné a falešné akce směřující k zrovnoprávnění obou pohlaví, nové formy přerozdělování příjmů, které se staly nevyhnutelnými v éře obřích dluhů zemí eurozóny, vytváření dalších, viditelně nedemokratických evropských institucí, jako je bankovní nebo finanční unie (aniž by se zeptali lidí žijících ve stále ještě nominálně suverénních evropských zemích, zda si to

PROSINCOVÝ GRAF IVK

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 16. 12. 2013

skutečně přejí), atd. Jsou obětmi environmentalistické propagandy a nejsou schopni domyslet, že se tato ideologie (ne-li náboženství) snaží řídit celou lidskou společností. Environmentalisté nemají zájem o kontrolu globální teploty na naší planetě – chtějí kontrolovat a manipulovat nás. To mne trápí.

Střet hodnot

Jak jsem řekl na počátku, bez velkého přemýšlení jsem přijal váš návrh názvu mého vystoupení. Když o tom přemýšlím s odstupem půl roku, preferoval bych název jiný, který by byl spíše otázkou: „*Existuje univerzální touha po svobodě?*“ Mám o tom mnoho pochybností.

První z nich je to, zda je touha po svobodě opravdu *univerzální* a druhou je to, o *jakém typu svobody* mluvíme. Pokusím se k tomu udělat několik poznámek. Domnívám se – aniž bych měl k dispozici jakákoli tvrdá statistická data – že mnoho lidí svobodu považuje za velmi vysokou, ne-li vůbec nejvyšší hodnotu, za kterou stojí bojovat, ale obávám se, že je mnoho jiných lidí, kteří mají jiné priority a preference. Nemluví o lidech žijících ve zbývajících totalitárních a autoritářských režimech, kde je touha po svobodě nepochybně velmi silná, ale i tam je to lecčím podmíněno. Není to absolutní. My dnes už nežijeme v totalitárním režimu a teď s ním nemáme důvod bojovat. To jsme měli dělat před několika desetiletími. Nemám rád ty, kteří v minulosti mlčeli, a s komunismem začali bojovat až teď.

Mnoho lidí svobodu považuje za velmi vysokou, ne-li vůbec nejvyšší hodnotu, za kterou stojí bojovat, ale obávám se, že je mnoho jiných lidí, kteří mají jiné priority a preference.

Daleko relevantnější otázkou je, zda jsou lidé, kteří žijí v dnešní nominálně svobodné společnosti, připraveni dostatečně silně vystupovat proti postupnému ztracení svobody, které nyní prožívají, proti – jak nás učil Friedrich von Hayek – této „kluzké cestě do otroctví“. Tady žádnou univerzální touhu bohužel nevidím. Naopak se obávám, že buď nejsme schopni vidět nebo nejsme ochotni účinně se bránit plíživé ztrátě svobody, která je tak charakteristická pro naši dobu.

Ještě horší je to, že jsou v naší společnosti lidé, kteří jsou s dnešním vývojem spokojeni a kteří ho vědomě a neskrývaně podporují. Mám na mysli *elity*, nebo jak říká Thomas Sowell, *vyvolené*, kteří dnes a denně

předvádějí, že je zajímavá svoboda převážně jen pro ně samé. Pochopili totiž, že náš nedostatek svobody je pro ně velkou příležitostí jak nad námi zvyšovat svou moc. Skoro bych se vrátil k obratu „střet civilizací“, ale chápaný tak, že se jedná o náš střet s intelektuálními, novinářskými, akademickými a uměleckými elitami, které systematicky podkopávají samotné základy naší svobodné společnosti.

Budoucnost svobody

Také bych rozlišoval mezi *svobodou nominální a reálnou*. Nominálně garantované svobody, které neexistovaly a neexistují v komunismu či v jiných totalitárních společnostech, ale které existovaly a existují v dnešním západním světě, by nás neměly mýlit. Nejsou dostatečné. Velká část důležitého rozhodování je v našich zemích prováděna mimo oblast institucí reprezentativní demokracie, a to jak v mezinárodním, tak v domácím prostoru. Mezinárodně jde o to, že se rozhodování přesouvá stále více do *institucí globálního vládnutí*. Uvnitř jednotlivých zemí jde o to, že se rozhodování přesouvá do institucí, které jsou výsledkem dlouhodobě *rostoucí role tzv. nevládních organizací (NGO) a ideologie NGOismu*.

Antiliberální myšlenky a ambice zde byly vždycky. Dnes dochází k potlačování role národního státu a v růstu supranacionalismu a globálního vládnutí.

Považuji za nezbytné varovat proti zužování tématu svobody (resp. její absence) na sféru *nezápadních zemí, v nichž mimo jakoukoli pochybnost existují velké defekty nominálních svobod*. Tyto země je snadné kritizovat a být za to chválen. Daleko těžší je kritizovat a účinně se bránit moderním, politicky korektním „ismům“, jako je agresivní human-rightismus, transnacionalismus, multikulturalismus, evropeismus, feminismus, atd. Za to v našich společnostech nikdo chválen nebývá. Různé mezinárodní celebrity podporují tyto „ismy“, aniž by si asi byli vědomi toho, že tím podkopávají svobodu ve svých vlastních, nominálně svobodných zemích. Chtěl bych věřit tomu, že jejich „nevinost“ je větší než jejich potenciálně zlé úmysly, ale mohu se mýlit a být v tomto ohledu příliš naivní.

Antiliberální myšlenky a ambice zde byly vždycky. Otázkou je, co jim dává právě teď, na počátku 21. století, takovou mimořádnou sílu. Jeden kandidát existuje. Vidím ho

v urychlujícím se procesu potlačování role národního státu a v růstu supranacionalismu a globálního vládnutí. Tento proces znamená naprostý zvrát tradičního politického uspořádání. Znamená radikální posun rovnováhy mezi politiky a byrokraty a mezi demokracií a postdemokracií. Před rokem jsem mluvil nedaleko odsud v samotném centru Los Angeles na konferenci organizované American Freedom Alliance, která byla věnována právě těmto otázkám. Zdůrazňoval jsem tam, že „ambice vládnout ze vzdáleného města bez dostatečné demokratické kontroly je něčím, co jsem prožíval většinu svého života“. Měl jsem samozřejmě na mysli Moskvu. Je to však přesně totéž, co prožíváme v Evropě dnes znovu, ale tentokrát z jiného města. Proces de-demokratizace postupuje v Evropě velmi rychle.

Po pádu komunismu lidé ve střední a východní Evropě chybně interpretovali evropskou realitu a zejména ambice evropských elit. Uvěřili tomu, že se vracejí „zpět, do Evropy demokratických národních států“ zatímco začali směřovat „*kupředu, do supranacionalistické Evropské unie*“. V současnosti probíhající posun k transnacionalismu a supranacionalismu a k celokontinentálnímu vládnutí vede k tomu, že se evropská integrace přeměnila v unifikaci. Evropská unie byla transformována v entitu složenou z nesuverénních států, které jsou kontrolovány, řízeny, organizovány, regulovány z Bruselu. Teď musím zmínit vašeho bývalého předsedu, zemřelého Billa Niskanena, který to viděl velmi podobně. Ve Festschriftu publikovaném u příležitosti mých sedmdesátých narozenin pro Evropu navrhol alternativní, daleko demokratičtější institucionální rámec. Nazval ho „*Asociace evropských národních států*“, což je velmi blízké tomu, co jsem v podobné době navrhol ve své knize „*Evropská integrace bez iluzí*“.

Místo univerzální touhy po svobodě vidím mnohá ohrožení svobody. A nemám na mysli Tálibán, Al-Káidu a islámský fundamentalismus. Obávám se, že je naše svoboda ohrožována daleko více zevnitř než zvenku.

Mohu-li se vrátit k názvu svého vystoupení, musím říci, že místo univerzální touhy po svobodě vidím mnohá ohrožení svobody. A nemám na mysli Tálibán, Al-Káidu a islámský fundamentalismus. Obávám se, že je naše svoboda ohrožována daleko více zevnitř než zvenku. ■

O spornosti kompetitivní devalvace

Jiří Weigl
výkonný ředitel Institutu
Václava Klause

V posledních dnech začínají média zaplavovat komentáře ekonomů, kteří dávají najevo, že právě jen oni jsou těmi skutečnými odborníky, a proto vědí, že oslabování kursu koruny devizovými intervencemi je přesně to správné a že kdo tvrdí opak, je přinejmenším nedovzdělán.

Porušení pravidel

Jistě, v poslední době se ve světě centrální banky dopouštějí kroků, které byly v centrálním bankovníctví až do nedávna tabu. Například dnes některé centrální banky přímo odkupují vládní dluhopisy, a tím vlády úvěrují. Právě proto, aby nic takového nebylo možné, se objevil princip nezávislosti centrálních bank na vládě. Ekonomická krize a hrozba krachu finančního systému však centrální banky přinutila úzce s vládami spolupracovat a hodit za hlavu všechna svatá pravidla. Můžeme si myslet, že je to dnes nutné, ale neměli bychom se tvářit, že je to správné a že

všechna dosavadní teorie a pravidla jsou k ničemu. Nota bene v situaci, kdy u nás je tomu poněkud jinak.

Umělému oslabování vlastního kursu se říká kompetitivní devalvace a je obecně považována za neférový typ obchodní politiky.

Naše centrální banka se dopouští jiného závažného porušení pravidel, nebo to alespoň tak zdůvodňuje. Devizovými intervencemi uměle oslabuje dlouhodobě rovnovážný kurs koruny a tvrdí, že tím chce pomoci naší ekonomice z recese. Alespoň tudy se ubírá hlavní směr obhajoby intervencí, když deflační hrozba je příliš esoterická a empiricky obtížně prokazatelná.

Umělé oslabování kursu

Umělému oslabování vlastního kursu se říká kompetitivní devalvace a je obecně považována za neférový typ obchodní politiky, která narušuje pravidla volného obchodu a svými důsledky vede k obchodním válkám a protekcionismu. Obchodní partneři země, která se k tomuto typu podpory exportu uchyluje, obvykle přistupují k odvetným akcím a vznikají závažné me-

zinárodní spory. Každý jistě dobře vnímá dlouhodobou kritiku Číny udržující uměle podhodnocený juan.

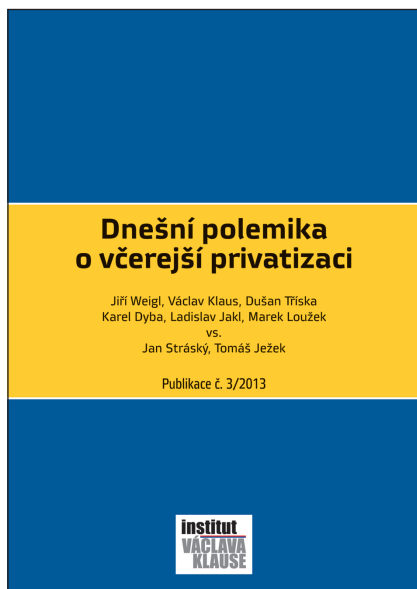
Právě hrozba kompetitivních devalvací a jejich zhoubného dopadu na svobodný obchod bývá hlavním argumentem zastánců eura, které podobné praktiky eliminuje. Nyní se k této politice uchýlila naše centrální banka a učinila to zcela unilaterálně, bez konzultace s vládou, přestože tento její krok má i významnou politickou dimenzi, kterou bude muset vláda řešit. Ohánění se nezávislostí ČNB v situaci, kdy v celém světě dnes vlády a centrální banky táhnou za jeden provaz a snaží se působit promyšleně a koordinovaně, je tím více nepatřičné.

Centrální banka to učinila zcela unilaterálně, bez konzultace s vládou.

Představme si, že stejně začne postupovat Evropská centrální banka či další partneři a jaký bude mít takový vývoj finální dopad na naši ekonomiku. Představa, že lze uměle kursové držet konkurenceschopnost exportu a celé ekonomiky dlouhodobě, je pro zemi naší velikosti velkou iluzí.

reflex.cz, 21. listopadu 2013.

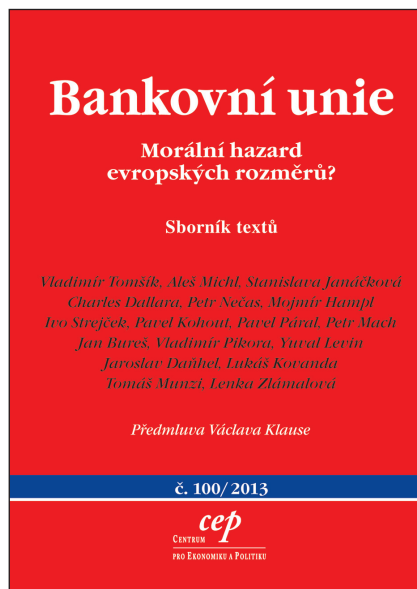
NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí sborník „**Dnešní polemika o včerejší privatizaci**“ (2013), do něhož přispěli **Jiří Weigl, Václav Klaus, Dušan Tříška, Karel Dyba, Ladislav Jakl, Jan Stráský, Tomáš Ježek** a **Marek Loužek**. Publikace by neměla chybět v knihovně žádného zájemce o českou privatizaci. Slouží nejen jako zdroj informací o příběhu české transformace první poloviny 90. let, ale také o příběhu české společenské diskuse let současných.

92 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz, e-mail: cep@cepin.cz

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník č. 100/2013 „**Bankovní unie – morální hazard evropských rozměrů**“, do něhož přispěli **Vladimír Tomšík, Aleš Michl, Stanislava Janáčková, Charles Dallara, Petr Nečas, Mojmir Hampl, Ivo Strejček, Pavel Kohout, Pavel Páral, Petr Mach, Jan Bureš, Vladimír Pikora, Yuval Levin, Jaroslav Daňhel, Lukáš Kovanda, Tomáš Munz** a **Lenka Zlámalová**.

126 stran, 100 Kč.

Sociální inženýrství pod taktovkou Bruselu

Tomáš Břicháček
právník a publicista

Dávno jsme si zvykli na to, že instituce EU vytrvale a dravě usilují o expanzi činnosti Bruselu do všech směrů – ve věcech velevýznamných, jako jsou fiskální unie, evropský občanský zákoník, harmonizace přímých daní nebo europrokurátor – nebo na druhém konci v záležitostech obdivuhodně malicherných, jako je regulace tvaru kabin kamionů, pravidla bezpečnosti práce na rybářských lodích, podpora chůze jako dopravního prostředku ve městech, ochrana „evropské“ rzravé veverka před „americkou“ šedou, atd.

Unijní regulátoři se soustavně snaží pronikat do nejrůznějších sfér lidského života, a to bez ohledu na to, zda se řeší skutečné problémy s přeshraničním významem, jež nemohou být ošetřeny na národní úrovni, přičemž každý svůj záměr bez uzardění prohlásí za zcela vyhovující principu subsidiarity.

Brusel se stává základnou internacionálního sociálního inženýrství.

V poslední době čím dál častěji přichází z EU iniciativy, pro něž je vedle programově-centralizační povahy příznačné, že by přinesly velmi vtíravé umělé zásahy do života společnosti. Stojí za nimi snahy řídit, převychovávat a umravňovat, ambice formovat „nového člověka“. Brusel se stává základnou internacionálního sociálního inženýrství.

Na vlnách radikálního feminismu

Jednou ze základních os těchto snah je feminismus. Donedávna to bylo méně patrné; jen zainteresovaní pozorovatelé zaznamenali např. bujení byrokratických struktur (mj. Evropský institut pro rovnost žen a mužů) a jejich pozoruhodné výstupy, jako je zpráva „Boření genderových stereotypů ve sdělovacích prostředcích“, či dotování feministických spolků.

Do světla reflektorů dostala tento směr politiky až komisařka Redingová, díky níž Komise v listopadu 2012 předložila návrh směrnice „o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách“. Ta má zajistit „vyváženější zastoupení mužů a žen“, resp. „urychlení pokroku v oblasti genderové vyváženosti“ v dozorčích vedoucích funkcích daných společností. Vyžadovala by zavedení po-

stupů tzv. pozitivní diskriminace pro dosažení minimálního podílu 40 % méně zastoupeného pohlaví v uvedených funkcích v jednotlivých společnostech do roku 2020; došlo by de facto k zavedení pohlavních kvót. Společnosti by dále musely přijmout individuální závazky, aby ke stejnému datu dosáhly „konkrétního pokroku v otázce lepší genderové vyváženosti“ také v řídicích funkcích.

Vtíravé feministické iniciativy EU, zvláště legislativní návrh o kvótách, je třeba odmítnout od základů. Nelze akceptovat filozofii, podle níž si veřejná moc osobuje právo určovat, jaký má být poměr zastoupení pohlaví v těch či oněch profesích či pozicích, a jeho dodržování lustrvat a vynucovat, a to tím spíše, jde-li o funkce v soukromé sféře.

Z podobného těsta jsou závěry Rady EU z června 2013 s názvem „Podpora úlohy žen jakožto osob podílejících se na rozhodování ve sdělovacích prostředcích“, ač v tomto případě jde jen o nezávazný apel. Jako problém se tu staví údajně nízké zastoupení žen ve vedení médií, které je třeba řešit, neboť prý „větší zastoupení žen v rozhodovacích pozicích ve sdělovacích prostředcích může vést k většímu zohlednění genderových aspektů v obsahu a ve volbě programů sdělovacích prostředků, takže se bude prezentovat vyváženější obraz života žen a mužů a přinos žen pro společnost, což by mělo pozitivní dopad na veřejné politiky, soukromé postoje a chování“.

Rada vyzvala členské státy a Komisi mj. k tomu, aby zastoupení žen ve vedení médií monitorovaly, prosazovaly „výměnu osvědčených postupů“ o programech pozitivní diskriminace v této oblasti, zvážily financování „projektů týkajících se žen a sdělovacích prostředků“, podporovaly „kampaně na zvýšení povědomí a výměnu osvědčených postupů ohledně boje proti genderovým stereotypům a prosazování realistického a nediskriminačního zobrazování dívek/žen a chlapců/mužů ve sdělovacích prostředcích“, nebo aby podněcovaly „dialog mezi nevládními organizacemi a profesionálními mediálními organizacemi za účelem zvyšování povědomí o rovnosti žen a mužů v rámci daného odvětví a o prospěchu, jež přinese posílení úlohy žen a zvýšení jejich účasti a povyšování žen do rozhodovacích pozic.“

Vtíravé feministické iniciativy EU, zvláště legislativní návrh o kvótách, je třeba odmítnout od základů. Nelze akceptovat filozofii, podle níž si veřejná moc osobuje právo určovat, jaký má být poměr za-

stoupení pohlaví v těch či oněch profesích či pozicích, a jeho dodržování lustrvat a vynucovat, a to tím spíše, jde-li o funkce v soukromé sféře. Idea kvót cílí na rovné výsledky pohlaví pojímaných jako dvě soupeřící skupiny, čemuž má být obětována rovnoprávnost jednotlivců, již musí nutně pokřivit. Paradoxně podniky, které doposud žádné kandidáty dle pohlaví neposuzovaly, by s tím musely začít. Dále by došlo k zásahu do samotných základů svobody podnikání, pokud by akcionáři měli být takto omezeni ve výběru vedení svých společností.

Nelze přijmout pohled, jenž pohlaví namísto komplementárních složek téhož druhu vnímá jako dvě konkurenční skupiny či třídy. Toto pojetí mj. presumuje stejné preference těchto skupin, pokud jde o volbu životní náplně, respektive pod hlavičkou boření stereotypů usiluje o jejich převýchovu k takové stejnosti. Nejenže je tak ignorována lidská přirozenost, ale jde se proti ní. Jde o obecně nebezpečný, společensky rozkladný přístup, který představuje jednu z nejodpudivějších podob sociálního inženýrství dnešní doby.

Je třeba trvat na tom, že úsilí o „vyvážené“ zastoupení pohlaví v jakémkoli oboru lidské činnosti ani „potírání stereotypů“ nespadá do kompetence EU. Ta má pravomoci přijímat opatření proti diskriminaci a pro podporu rovných příležitostí v pracovním procesu, nic nad rámec toho. Navíc lze takové zásahy sotva odůvodnit s ohledem na zásadu subsidiarity.

Jde o obecně nebezpečný, společensky rozkladný přístup, který představuje jednu z nejodpudivějších podob sociálního inženýrství dnešní doby.

Každý kompromis by byl na úkor právního státu a zdravého rozumu a vedl by k erozi mantinelů pravomocí EU. Došlo by k vytvoření základny, z níž by centrální plánování a lustrování zastoupení pohlaví a opatření k jejich převýchově mohla postupně prorůst do dalších sfér.

Péče o životosprávu

Unijní orgány se v posledních letech ve vzrůstající míře angažují také v oblasti životosprávy.

Velká část činností je pro běžné občany neviditelná a nemá na ně přímé dopady. Orgány EU s oblibou sepisují rozmanité nezávazné dokumenty, jako jsou sdělení Komise či rezoluce EP (např. sdělení Komise „Zdravější a sebejistější občané, zdraví a strategie pro spotřebitele“ z roku 2005). Co je závažnější, kolem této agendy se širouce rozvíjí byrokracie (např. Evropský

úřad pro bezpečnost potravin) a penězovody (např. projekt „Ovoce do škol“).

Vlajkovou lodí snah EU v oblasti životosprávy, která má citelné dopady, je boj proti kouření. Třebaže, pokud jde o ochranu zdraví, má EU jen minimální pravomoci, přijala během let rozsáhlou protikuřačskou legislativu, a to zejména pod záminkou potřeb vnitřního trhu. Ta zahrnuje mj. harmonizované zdanění tabákových výrobků na vysoké úrovni, téměř úplný zákaz reklamy na ně, pravidla pro jejich složení a označování či zákaz některých zvláštních produktů.

Unijní orgány se v posledních letech ve vzrůstající míře angažují také v oblasti životosprávy.

Ambice orgánů EU strmě stoupají. Ve sdělení „K Evropě bez tabákového kouře“ (2007) Komise rozvíjela úvahy o celounijním „úplném zákazu kouření na všech uzavřených nebo z velké části uzavřených pracovištích a veřejných místech včetně prostředků veřejné dopravy“ nebo mj. na zastávkách či stadionech. Na vysvětlenou potřeby intervence EU uvedla, že jednotný režim by založil „srovnatelnou, průhlednou a vymahatelnou základní úroveň ochrany před riziky expozice tabákovému kouři v prostředí napříč všemi členskými státy“. Dále bohorovně prohlásila: „Od iniciativy EU ve prospěch prostředí bez kouře toho veřejnost hodně očekává, a proto hrozí, že bude zklamána. Uchování současného stavu by rovněž bylo promarněnou příležitostí pro využití současného politického pohybu směrem k nekuřáckému prostředí v EU.“

K uvedenému záměru sice nedošlo, legislativa EU nicméně přitvrzuje. V roce 2010 bylo schváleno několikastupňové zvýšení spotřební daně na tabákové výrobky. Nyní se chystá další zpřísnění legislativy včetně zavedení pravidla, podle kterého by na cigaretových krabičkách měla zabírat minimálně 65 % plochy varování o škodlivosti kouření a dále třeba zákaz prodeje cigaret s příchutěmi.

Vlajkovou lodí snah EU v oblasti životosprávy, která má citelné dopady, je boj proti kouření.

Alkohol a tabák jsou dva společníci lidí, o kterých platí beze zbytku rčení o dobrém sluhovi a zlém pánovi. Mohou přinášet radost, dobrou pohodu a uvolnění, zpestření všedního dne, ale právě tak se při nestřídmém užívání mohou proměnit v nemilosrdné ničitele lidských osudů, rozvrátitele rodin i zabijáky. Zda budou působit tím či oním směrem, je v podstatné míře na individuální odpovědnosti, sebekontrolole. To jsou ale vlastnosti, jež se v prostředí pečovatelského státu nenosí. Není proto divu, že tabák a alkohol jsou těm, kteří vnímají

lidí jako školáčky, jež je nutné vychovávat, chránit a vést, trnem v oku.

Rozumná regulace zahrnující zákaz prodeje nezletilým nebo určitý dohled nad kvalitou výrobků je potřebná. Silně restriktivní opatření však představují nepřiměřený zásah do lidské svobody a přinášejí nežádoucí vedlejší účinky. Extrémní výše daní, zákazy některých druhů výrobků a omezování prostor pro kouření, to vše může podněcovat jevy známé z časů americké prohibice (1919–1933), jež se zapsala do dějin jako období obrovského rozkvětu organizovaného zločinu, otrav podomáčku připravovanými lihovinami a také poklesu respektu k právu souvisejícího s neschopností státu zákaz vynucovat. Prohibice ukázala, jak katastrofální důsledky může mít sociální inženýrství, když narazí na lidskou přirozenost a dostane se s ní do zásadního rozporu.

Cestu k rozumné regulaci by si měl hledat každý stát sám podle místních zvyklostí na základě vnitřní demokratické diskuse.

Boj proti plýtvání potravinami

Aby toho nebylo málo, Unie si vytýčila nové téma – boj proti plýtvání potravinami. V červenci 2013 Komise vyhlásila konzultace s názvem „Udržitelnost potravinového systému“. Uvedla, že každý rok přijde nazmar 89 milionů tun potravin, což je prý „morálně a ekonomicky neudržitelné“. Konzultace měly přispět k hledání způsobů, jak plýtvání omezit. K diskusi byla dána opatření jako „dohoda na společném souboru hlavních zásad udržitelného jídelníčku“, vytvoření a rozšiřování informací pro spotřebitele „o vyvarování se nadbytečných nákupů“, „o lepším skladování potravin“, „o udržitelnější přípravě jídla a využití zbytků“ či „vytvoření závazných cílů pro předcházení vzniku potravinového odpadu“.

Aby toho nebylo málo, Unie si vytýčila nové téma – boj proti plýtvání potravinami.

Nejde o první unijní počín v této oblasti. EP v lednu 2012 přijal rezoluci, jež zahrnuje pozoruhodný apel na „učinění konkrétních opatření“, aby se plýtvání potravinami do roku 2025 snížilo o polovinu. Již delší dobu také existují různé byrokratické struktury, které „problém“ řeší (např. Evropský kulatý stůl pro udržitelnou výrobu a spotřebu potravin).

Tyto snahy by měly zaujmout ve více směrech. Předně, opět jde o prvotřídní příklad převýchovných choutek. Nelze nechat lidi rozhodovat o tom, kolik jídla a jaké si za své peníze koupí. Je třeba udělat pořádek v jejich ledničkách a spížích. Je potřeba stanovit jim zdravý a skromný jídelníček, aby věděli, co jíst a pít. Zadruhé, Brusel se opět cítí plně povolán do této problematiky mluvit, navzdory nezřetelné kompetenci a přes tolik vzývanou subsidiaritu. Zatřetí

je tu rozpor s halasně deklarovaným cílem hospodářského růstu a zaměstnanosti. Není snad spotřeba tahounem obojího? Neškodí snad ten, kdo plýtvá, jen vlastní peněženice, zatímco společnost na něm jen vydělává? Konečně, v unijní kampani je notná dávka pokrytectví; není to snad právě společná zemědělská politika EU, která vede k nadprodukcii potravin a deformování trhu s nimi?

Sociální inženýrství na nadnárodní úrovni

Historie se stále opakuje. Objevují se noví a noví samozvaní spasitelé, kteří se urputně snaží využít státní moc k převýchově ostatních dle vlastní naléhavé představy o prosazování „dobra“ a „pokroku“, a usilují proto o její vtělení do právních zákazů, příkazů, daní, kvót či školních osnov. Zkušenost ukazuje, že sociálně-inženýrské projekty při srážce s lidskou přirozeností přinášejí jiné než původně zamýšlené výsledky a nakonec žalostně krachují.

Co je horší než sociální inženýrství? Sociální inženýrství rozvíjené v nadnárodních strukturách mimo demokratickou kontrolu stojící na ideovém základě programové centralizace a internacionalistického pokrokářství.

Vztahy mužů a žen, přístup k tabáku a alkooholu, propagace zdravé výživy – to vše jsou oblasti, jež mohou být nejlépe posouzeny na národní úrovni z důvodu svého úzkého sepětí s místními společenskými a hospodářskými podmínkami, zvyklostmi a životním stylem, které se liší stát od státu či region od regionu. Mělo by se o nich rozhodovat v demokratickém procesu v rámci sourodých společenství, kterými jsou jednotlivé státy. Naopak by se neměla formovat na úrovni kontinentu v nepřehledných, vzdálených, obtížně ovlivnitelných a nekontrolovatelných nadnárodních strukturách podle jednotné šablony, jež působí pro rozdílné národy jako svěrací kazajka. Centralizace zde nepřináší žádnou přidanou hodnotu a znamená pouze bezúčelné vzdalování rozhodování o věcech veřejných od občanů.

Co je horší než sociální inženýrství? Sociální inženýrství rozvíjené v nadnárodních strukturách mimo demokratickou kontrolu stojící na ideovém základě programové centralizace a internacionalistického pokrokářství. Proto je třeba mu vzdorovat zvláště důrazně.

Nesmíme brát za samozřejmost, že instituce EU mohou mluvit naprosto do všeho, že mají tolik pravomocí, kolik si samy usmyslí, a že subsidiarita je pro ně jen gumový pojem, který si mohou kdykoli vyložit ve svůj prospěch. ■

KNIHA ROKU

Některé noviny a časopisy příležitostně oslovují autory z řad kulturní a společenské obce s otázkou, jaká publikace je v poslední době zaujala. Pripadá nám zajímavé, aby liberálně konzervativní think tank, jakým Institut Václava Klause je, položil spřízněným autorům podobnou otázku: Jaká letošní kniha Vás nejvíce oslovila a proč?

Václav Klaus

Díky kulatému výročí úmrtí Aldouse Huxleyho jsem si znovu pozorně prostudoval unikátní Huxleyho dílo, zejména jeho *The Brave New World*. Zdálo se mi ještě lepší, než když jsem se s ním před mnoha desetiletími setkal prvně. Jeho aktualita v čase narůstá.

Za zásadní považuji knihu Ruperta Darwalla *The Age of Global Warming*, která je unikátním popisem historie vzniku doktríny globálního oteplování. Je v ní kombinace znalostí politiky, ekonomie i věd o klimatu.

Velmi pochvalně jsem letos recenzoval knihy R. Kimballa *The Fortunes of Permanence*, J. Goldberga *The Tyranny of Clichés*, N. Wapshotta *Keynes-Hayek*, D. Lala *Poverty and Progress* a P. Brucknera *The Fanaticism of the Apocalypse*.

Petr Fiala

profesor politikologie
Fakulta sociálních studií MU

František Mikš: *Jiná modernita* (Brno: Barrister & Principal, Brno 2013). V českém prostředí ojedinělá kniha, jež nabízí alternativní pohled na dějiny umění ve 20. století, které zasazuje do historických, politických a širších kulturních souvislostí. Autor na příkladu malířů, kteří se neřídili modními vlnami, ukazuje „jinou modernitu“, jejíž hodnota je silná a trvalá. Originální práce, která je výsledkem mnoha let studia a přemýšlení.

Hynek Fajmon

poslanec Evropského parlamentu

V roce 2013 mne zaujaly dvě knihy z produkce vydavatelství CDK. První je kniha *Mezi kladivem a kovadlinou*, kterou napsala česká rusistka Ivana Ryčlová. Je to kniha mimořádná a v českém prostředí výjimečná. Ukazuje skutečné osudy velikánů ruské a sovětské literatury a kultury 20. století. Gorkij, Majakovskij nebo Někrasov před Vámi defilují v úplně novém světle. Je to skvělé čtení. Druhou mojí nominací je potom kniha známého českého spisovatele Milana Uhdeho s názvem *Objevy pozdního čtenáře*. Tato kniha nese podtitul „Druhé čtení českých autorů od Máchy k Havlovi“ a tím je řečeno vše. Četbou této knihy se vrátíte do časů gymnaziálních nebo univerzitních studií a to je přece hezké vzpomínání. Ryčlová a Uhde se vrací k velikánům školských osnov, ale činí

tak mimořádně čtivým a poučným způsobem. Pro kulturně orientovaného člověka výborné tipy na vánoční dárky pod stro-měček.

Ondřej Hejma

moderátor

Kniha, která mě v poslední době nejvíce zaujala, je publikace Václav Klaus a kol.: *Česká republika na rozcestí – Čas rozhodnutí*, z nakladatelství Fragment. Její vznik jsem prožíval v debatách s Dušanem Třískou, jedním z kolektivu autorů a vnímal jsem ji nejen jako „kolektivní moudro“ lidí, kterých si vážím, ale i jako manifest těch, kteří se nehodlají smířit se současným stavem toku české politiky. Kromě brilantní pasáže o našem vztahu k Evropě, která byla již dostatečně medializovaná, doufám, že i její další, neméně výživné části se stanou východiskem pro budoucí debatu o české politice a státnosti v 21. století, ve chvílích kdy pomine naše současná fascinace Andrejem Babišem.

Ivo Strejček

poslanec Evropského parlamentu

V průběhu letních prázdnin jsem se vrátil ke knize Mancura Olsona *Vzestup a pád národů*. Nebylo to poprvé, co jsem tento text četl a opakovaně mě ohromil. Na základě řady srozumitelných příkladů je Olsonovo odhalení způsobů organizace a prosazování cílů účelových distribučních koalic na úkor „neorganizované“ většiny inspirativním příspěvkem k dnešnímu aktuálnímu politickému stavu nejen v Čechách. Stav, ve kterém již politikové představují být odpovědní občanům, ale stále více podléhají „odpovědnosti“ k médiím a názorům zručně organizovaných nátlakových (ale vlivových) skupin. Ke čtivosti přispívá také nadstandardně kvalitní český překlad.

Karel Dyba

bývalý ministr hospodářství

Mezi ty vážnější a starší knihy patří kniha britského historika Normana Daviese *Europe East and West*. Jde o kolekci jeho esejů a přednášek o různých tématech, která podle mě stále rezonují i v současném politickém a kulturním klimatu dnešní Evropy. Evropa v jeho pojetí samozřejmě zahrnuje i země střední a východní Evropy. Davies, který pravidelně navštěvoval Polsko, Československo i Maďarsko před pádem železně

opony, ostře kritizuje velkou část historické literatury i výuku historie na západních univerzitách, včetně amerických, která po dlouhou dobu prakticky nepovažovala tyto země – ležící do roku 1989 za železnou oponou – za součást Evropy.

Mezi vážné a letos publikované knížky jistě patří práce Václava Klause a kolektivu IVK s příznačným titulem *Česká republika na rozcestí* a se stejně významným podtitulkem „Čas rozhodnutí“. Práce otevírá zásadní diskusi o naší ekonomické, politické a společenské stagnaci a nabízí také ostře formulované odpovědi a směry řešení této stagnace. To je věc, která mě silně profesně a občansky zajímá.

Dušan Tříška

předseda představenstva
FSP/CD-F

Ondřej Hejma: *Americký Blues* (Praha, Fragment 2013). Jde o ojedinělý pokus zachytit konec jedné epochy našich dějin – období završeného debaklem politiky v letošních (2013) parlamentních volbách, autorem navíc mlčky předvídaného. A to vše v milém kontrastu s romantickým vzpomínáním na naše dávné lásky k Americe.

Jiří Svoboda

režisér

Byť vyšla v roce 2012, polemika o planetární kultuře, *Globalizovaný Západ* Hervé Juvina a Gillese Lipovetskyho (Prostor), mne potkala až v tomto roce. Zejména kapitoly H. Juvina velmi břitce a srozumitelně diagnostikují základní rysy umělé „světokultury“, postavené na roveň věcem, které se vyrábějí a prodávají. „Světokultury“ jako artefaktu zpředměťujícímu rozchod se situovanou skutečností, artefaktu narůstající abstrakce, zapuzení historie a geografie, okouzlení virtuálním světem. Text H. Juvina je skvělou obhajobou národních kultur před komerčním a ideologickým zploštěním globalizačním.

V roce 2013 mne nadchnul sborník próz Karola Sidona. Z nich zejména novela *Brány mrazu* (Akropolis), známá doposud českému čtenáři pouze ze samizdatů, mne zaujala stylistickou jasností a čistotou, s níž autor klene nad zdánlivě střízlivě realistickým příběhem metaforu nasycenou hlubokým myšlenkovým obsahem. Za přečtení ale rozhodně stojí celá Sidonova kniha. ▶

Jiří Weigl

výkonný ředitel Institutu Václava Klause

V letošním roce mě mimořádně oslovila kniha britsko-amerického historika Roberta Conquesta *Velký teror – nové zhodnocení* (Academia 2012, 811 stran), která je fundamentálním historickým zpracováním epochy stalinismu. Je pozoruhodná tím, že vyšla již v šedesátých letech a přinesla první komplexní pohled západní vědy na podstatu, projevy a fungování stalinistického režimu v Sovětském svazu. Výrazně ovlivnila pohled Západu na SSSR a komunismus. Po otevření archivů v Rusku byla doplněna a její přepracované třetí vydání vychází poprvé i u nás.

Miloslav Bednář

Filosofický ústav AV ČR

Přeprocované a doplněné vydání publikace našeho asi nejvýznamnějšího historika dějin 20. století, prof. Roberta Kvačka *První světová válka a česká otázka* (Triton, Praha/Kroměříž 2013). Kniha vyšla včas před stým výročí začátku prvního světového válečného konfliktu. Kvaček věcným popisem dokazuje, že dějiny vytváří jednání rozhodujících aktérů v rozhodující době na rozhodujícím místě, a nikoli tzv. dějiny každodennosti, jež nejsou dějinami skutečnými, ale úživným obstaráváním.

Jiří Brodský

velvyslanec ČR v Dánsku

Ondřej Hejma: Americký Blues (Praha, Fragment 2013). Čtivá kniha od autora, který má schopnost poodstoupit od událostí, které zažil – a je jedno jestli před čtyřiceti lety nebo včera – a popsat je s nadhledem. Je to kniha o naší zemi, o svobodě, o tom, čím pro generaci mých rodičů byla Amerika a blues. Ačkoli dějem prostupuje svěbytný dokument politických událostí u nás na přelomu let 2012 a 2013, jedná se zároveň o povedenou beletristickou, odpočinkovou knihu. Pro mne zůstane jednou z těch, ke kterým se rád budu vracet, protože nezklame svým humorem, lehkostí, jazykem a tím, že neztrácí tempo. Je dobře, že Ondřeje Hejmu lze poslouchat hudebně a teď i číst knižně. Doufám, že bude psát dál.

Rudolf Jindrák

velvyslanec ČR v SRN

Gerhard A. Ritter: Hans-Dietrich Genscher, das Auswärtige Amt und die deutsche Vereinigung (C. H. Beck, 2013). Kniha historika Gerharda A. Rittera mapuje poutavým způsobem roli významné postavy německé politiky, dlouholetého ministra zahraničí Hanse-Dietricha Genschera při

dojednávání souhlasu mocností s historickým sjednocením země v roce 1990. Většina zásluh za uvedený krok je v dnešní době přičítána tehdejšímu kancléři Kohlovi a zapomíná se na mravenčí práci a mnohdy komplikovanou zákulisní diplomacii H.-D. Genschera. Autor prostudoval stovky pramenů lícící přesvědčování z počátku opatrných mocností v čele s Velkou Británií, Francií a především Sovětským svazem. Klíčovou roli v této souvislosti sehraje podpora USA v kombinaci s prohlubující se hospodářskou a vnitropolitickou krizí Sovětského svazu vedoucí k souhlasu Gorbačova se znovusjednocením Německa.

Miroslav Macek

bývalý místopředseda ODS

Rozhodně kniha Nassima Nicholase Taleba *Zrádná nahodilost*. Kdybych byl autokratem, nařídil bych její povinnou četbu pod trestem smrti. Proč, to lehce zjistíte při její četbě....)

Ladislav Jakl

Institut Václava Klause

Stanislav Musil: Sláva a zánik starých pražských pivovarů, 2. díl – Nové Město (nakladatelství Plot, 2013). Ohromné Musilovo badatelské dílo se letos dočkalo svého impozantního pokračování, ještě informačně i obrazově bohatšího, než byl předchozí díl věnovaný Starému Městu. Musil jde Prahou dům od domu a mapuje staletí historie pražského vaření piva. Dílo určitě zaujme i ty nepochopitelné čtenáře, kteří nepovažují pivo za hlavní věc na světě. Najdou v něm totiž mnoho cenných postřehů o stavební historii staré Prahy, o ekonomickém významu pivovarů i o jejich společenské roli. A na každou ulici se už budou dívat jinými očima. Moc hezká je i nejnovější kniha Tomáše Cihláře *Pošumavské pivovary*. Ale kdo ten kraj má rád jako já, nebude tuto knihu číst bez slzy v oku. Kolik krásných pivovarů bylo tak ošklivě zmarněno...

Romana Homonická

Nakladatelství Fragment

Titul *Matematika pro trojkaře*, autorů Kateřiny Fišerové a Václava Klause ml., z nakladatelství Fortuna Praxis, je určená nejen pro studenty, ale i širokou veřejnost. Svým obsahem dokazuje, že není důvod se matematiky bát. Je napsána srozumitelně, přehledně a s humorem, což by málokdo u matematiky předpokládal. Věřím, že řada studentů se díky této učebnici přesvědčí, že základem matematiky je přesnost a nepozchybitelnost. A i když se v budoucnu nebudou absolventi středních škol a gym-

názií matematikou živit nebo ji dále studovat, naučí je logickému myšlení a jednoznačnému a srozumitelnému vyjadřování, které v dnešní době mnoha lidem, ze všech oborů lidské činnosti chybí. Skvělé ilustrace Jiřího Slívy už jsou jenom bonusem této skvělé knihy.

Jan Sechter

velvyslanec ČR v Rakousku

Zaujala mne kniha *Korespondence T. G. Masaryk – E. Beneš, 1918–1937*, která letos rozšířila edici Korespondence T. G. Masaryka vydávanou společně Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR. Důležitý a pečlivě sestavený pramen z období vzniku Československa umožňuje vidět neučebnicově dílo obou politiků. Čilá výměna telegramů a dopisů (u TGM často ve formě originálně stručných vzkazů připomínající dnešní sms) je svědectvím jednak o důležitosti prozřetelné zahraniční politiky pro posilování nově získané státnosti, ale také o vztahu obou politiků, který přetrval mnohé vnitropolitické krize.

Jan Koukal

bývalý velvyslanec v Rakousku

Rok jsem začal knihou Sergeje Lebeděva *Hranice zapomnění* (Pistorius & Olšanská) a je to tzv. ruská lágrová literatura, tentokrát výrazně odlišná od klasiků Solženicyna a spol. Téma starého bachaře, jehož zlo už vlastně neexistuje a on tím fakticky přestal existovat také, se mi koncem roku jeví až překvapivě aktuální.

Favoritem je ale kniha Thilo Sarrazina *Evropa euro nepotřebuje. Jak nás politické vizionářství zavedlo do krize* (Academia 2013). Koupil jsem ji týden před tím, než guvernér Singer roztočil korunu. Škoda, že se naše ČNB nepoučila u sousedů. Vřele doporučuji, je tam autenticky nedávná historie. Je tam nejen analýza, ale i popis následné „jízdy bez průvodčího“, jak píše Thilo Sarrazin.

Martin Slaný

Institut Václava Klause

Letos mne zaujaly dva tituly. *Pavel Bělina, Michael Borovička, Jiří Kaše a Jan Kučera: Velké dějiny země Koruny české XIIb* (Paseka, 2013). Nový svazek z monumentální řady se věnuje často opomíjenému, nicméně pro formování naší moderní společnosti velmi důležitému období let 1890–1918. Odborná, ale čtivě napsaná kniha podává nejen vyčerpávající výčet dobových událostí z politiky, hospodářství, kultury, průběhu první světové války, ale autorům se daří vystihnout i stav a nálady tehdejší společnosti. ▶

Druhou knihou je: *Michael Crichton a Richard Preston: Mikro* (Knížní klub, 2013). Ač nejsem velkým milovníkem sci-fi, nemohl jsem si nepřečíst poslední román Michaela Crichtona (který po jeho smrti dokončil Richard Preston). Kniha dokládá, že Crichton uměl mistrně popsat prostředí a situace, kterým čtenář nejen uvěří, ale které ho přímo vtáhnou do děje.

Alexandr Tomský
nakladatel a politolog

Jonas Jonasson: Stařík, který vylezl z okna a zmizel. Absurdní příhody stoletého starce, který uteče před oslavou svých narozenin, jsou sice absurdní a založené na náhodě, ale policejní představy a úvahy tisku o tom, co se stalo, jsou daleko komičtější a jako by „skutečným“ událostem přiznávaly realitu. V životě jsem se tolik nenasmál. Autor však sleduje ještě jeden záměr – vysmívá se absurdnímu 20. století, dnes pro mladou generaci zřejmě už nepochopitelným vražedným ideologiím.

Michal Semín
ředitel Institutu sv. Josefa

James Kalb: Against Inclusiveness: How the Diversity Regime Is Flattening America and the West and What to Do About It (Angelico Press, 2013). České veřejnosti nepříliš známý autor se v americkém konzervativním táboře blýskl již svojí vynikající prvotinou „The Tyranny of Liberalism“ (2008). Touto novou publikací rozvíjí základní myšlenky své první knihy a přesvědčivě dokládá, že postmoderní pojetí svobody, vtělené do požadavku „práva na odlišnost“, multikulturalismu a radikální plurality, je ve skutečnosti monolitní ideologií, potlačující svobodné hledání pravdy o povaze lidského života, jakož i svobody občanské, z jejichž zneužití se „inkluzivistický režim“ zrodil.

Václav Bělohradský
profesor filozofie

Knihou roku 2013 byl pro mě český překlad knihy *Peter L. Oesterreich, Podoby veřejného rozumu – filosofičtí učitelé v prostoru politiky*, vydanou nakladatelstvem Rezek. Její německý originál z roku 1994 jsem neznal. Kniha tematizuje „performativní rozpor ve filosofii“, totiž že filosofie využívá rétorické prostředky ke své legitimizaci ve veřejném prostoru a ty pak dehonstizuje, mohu-li použít takový výraz. Dodal bych, že druhý „performativní rozpor“ se týká způsobu, kterým se filosofie prosazuje jako instituce, tedy mocenské bloky, v jejichž rámci je vyučována a šířena. Ty zůstávají zcela nerefektované.

Jan Skopec
Centrum pro ekonomiku a politiku

George H. Smith: The System of Liberty – Themes in the History of Classical Liberalism (CATO Institute, Cambridge University Press 2013). V době a společenské atmosféře, která liberálům a zastáncům individuální svobody nepřeje, tuto knihu považují za zvlášť pozitivní nakladatelský počin. Kniha není standardním popisem vývoje a dějin klasického liberalismu, ale rozebírá a zabývá se hlavními tématy, která se v historii liberalismu objevily, nebo kterým musela tato politická filozofie čelit. Kniha rozebírá myšlenku svobody, individualismu, rozdíly mezi dnešním liberalismem a jeho dřívějšími podobami, pohled liberalismu na veřejné statky, aplikaci metodologického individualismu ve společenských vědách apod. Autor se ale dotýká i konfliktů a kontroverzí, které se v průběhu dlouhého vývoje liberalismu mezi jeho představiteli a zastánci objevovaly.

Zdeněk Koudelka
Právnická fakulta
Masarykovy univerzity

Radoslav Procházka: Ľud a súdcovia v konštitučnej demokracii (Plzeň, 139 s.). Slovenský poslanec a vedoucí katedry právní teorie na Právnické fakultě v Trnavě kritizuje snahu soudců posilovat svou moc na úkor voleného parlamentu. Uvádí i historické příklady, kdy Nejvyšší soud USA v 19. století bojoval proti rušení otroctví v některých státech unie ještě před občanskou válkou. Volený Kongres byl na opačné a z dnešního hlediska správné straně. Kniha odmítá teorii materiálního jádra ústavy jako zdroje libovůle pro všemocnost Ústavního soudu, včetně jeho uzurpace moci rušit ústavní zákony.

Stanislav Příbyl
církevní právník

Gabriele Kuby: Globálna sexuálna revolúcia. Strata slobody v mene slobody. Slovenský překlad knihy německé katolické autorky přibližuje čtenáři důkladnost, se kterou naši západní sousedé uvádějí v život ideologii gender mainstreaming, počínaje indoktrinací v mateřských školách. Autorka nelíbí proces utváření „nového člověka“ pouze na příkladech tragikomických absurdit každodennosti, nýbrž mapuje především ideové pozadí tohoto poblouznění, včetně evropských a nadnárodních mechanismů jeho prosazování.

Jan Eisler
spolumajitel nakladatelství Fragment

Mezi knihami, které jsem letos přečetl, jednoznačně dominuje titul *Myšlení rychlé a po-*

malé Daniela Kahnemana, izraelsko-amerického psychologa, držitele Nobelovy ceny za ekonomii. 487 stran textu o podstatě našeho přemýšlení a rozhodování, intuitivním myšlení, proč je obtížné uvažovat statisticky, povaze rozhodování a o předpokladu, že ekonomičtí činitelé jsou racionální, rozlišují mezi prožívajícím „já“ a pamatujícím „já“. Kdybych si v knize chtěl podtrhnout vše podstatné, celou bych ji počmáral!

Ivan Brezina
ekolog a publicista

Na říjnové cestě do Turecka mne uchvátila kniha *Istanbul – vzpomínky na město* (BB art 2006), za kterou autor právem dostal Nobelovu cenu za literaturu. Jde o fascinující směs místopisu, dějin a velmi osobních vzpomínek na autorovo rodné město, nádherné, magické a tajemné, ale zároveň také „stárnoucí a zbídačené místo, pohřbené pod troskami zničeného impéria“. Poetickou sbírku historek, příběhů, zážitků a starých fotografií jsem v istanbulských čajovnách přečetl jedním dechem. Bývalé metropoli osmanské říše se díky Pamukovi dostanete hluboko pod kůži.

Marek Loužek
Centrum pro ekonomiku a politiku

Zatímco média po celém světě ráda vyvolávají paniku a líčí proroctví zkázy, britský publicista a popularizátor vědy Matt Ridley ve své skvělé knize *Racionální optimista* (česky Argo 2013, anglické vydání 2010) tvrdí, že v 21. století se bude žít náramně. Předvídá rozvoj prosperity a technologického pokroku, ústup chudoby a nemocí, pokles porodnosti, rostoucí pocit štěstí, úpadek násilí, vzestup svobody, rozvoj poznání a zlepšování životního prostředí. Vzrušující četba, která navazuje na Juliana Simona a Bjorna Lomborga.

Adam Bartoš
novinář

Za knihu (nejen) roku považují *Českou republiku na rozcestí*. Ježto jsem už ale o ní psal, vybírám jinou, která může dobře podpořit tu její část, věnovanou obraně rodiny. Jde o knihu německé socioložky Gabriele Kuby *Globálna sexuálna revolúcia* (Lúč, Bratislava, 2013), která mrazivě popisuje dlouhodobý útok nadnárodních organizací (EU, OSN) na institut rodiny a jejich propagaci homosexuality a ideologie gender. Na Slovensku už konzervativci knihou moudře obdarovali všechny zákonodárce.

Pavel Nýč
obchodní ředitel nakladatelství Fragment

Jarmila Bednaříková: Stěhování národů (Vyšehrad 2013). Kniha popisuje postupný roz-

pad Římské říše pod vlivem vlastní sebedestrukce i tlaku „barbarů“ a budování států nových. Za zvláště inspirující považují větu, hodnotící rok 476 (považovaný za historický mezník – zánik Západořímské říše): „Současníci si jej v tomto smyslu příliš neuvědomovali.“ Nežijeme nyní, aniž si to uvědomujeme, v době, kdy historie shledá v budoucnu, že došlo k dramatickému a trvalému zlomu a následné době temna? Může to být vznik/zánik EU, krize ekonomiky 2008, rozpad komunistického bloku, vstup do éry postdemokracie, vznik internetu, reformy v Číně...? Nebo naopak, nejsou některé okamžiky, mnohými proklamované jako „historické“, ve skutečnosti bezvýznamné epizody, na které historie ani nevzpomene?

Tomáš Břicháček
právník

Letos mě nejvíce oslovila právě kniha z dílny IVK *Česká republika na rozcestí – čas rozhodnutí*. Kniha přináší mimořádně výstižný,

ucelený přehled a rozbor ekonomických, politických a zvláště pak společenských problémů, s nimiž se v současnosti potýká naše země. Konečně někdo tyto věci natvrdo a ve vzájemných souvislostech řekl. V základních obrysech načrtnuté směry obnovy státu a společnosti – ačkoli bude jistě nutná další konkretizace prostředků jejich dosažení – jsou návodem pro jádro programu autentické pravice.

František Mikš
šéfredaktor revue *Kontexty*,
CDK Brno

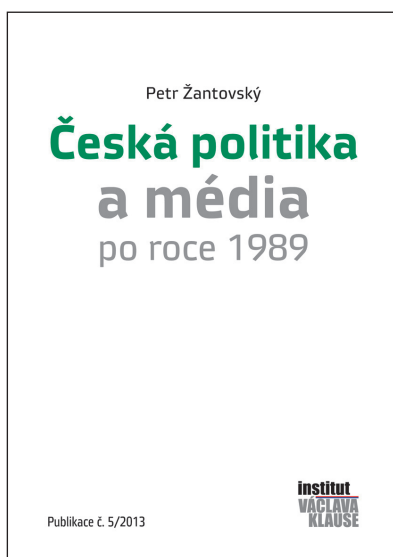
Martin Horáček: Za krásnější svět: Tradicionalismus v architektuře 20. a 21. století (Brno, Barrister & Principal 2013). Proč se nám líbí památky a stará města, ale současně odmítáme novostavby s klasickými prvky? Odkud se bere tento rozpor? Jaká byla role a filosofické pozadí architektonické moderny? Proč dochází u nás i ve světě k ničení strukturálního řádu v architektuře i urbani-

smu? Proč už neusilujeme o to, aby byl svět kolem nás krásnější? Tyto a podobné otázky kniha nastoluje a hledá na ně odpovědi. Originální, obsáhlá a bohatě fotograficky doprovázená práce je první svého druhu v českém jazyce a objevná i v mezinárodním kontextu.

Jan Lupoměský
Institut Václava Klause

V letošním roce mě nejvíce zaujala kniha „Evoluce svým vlastním tvůrcem“, kterou vydalo nakladatelství Prostor. Knižní prvotina Miroslava Veverky (nar. 1927), na které pracoval více jak sedm let, je poutavou cestou napříč přírodovědeckými obory, přesahujícími do filosofické roviny. Červenou nití čtyř částí – stratigrafie, singularita, dualita a pluralita –, v průběhu kterých čtenář velice srozumitelným způsobem objevuje kouzla přírodních věd i jejich historický vývoj, je důkaz autorova přesvědčení, že evoluce, je svým vlastním tvůrcem. ■

NOVINKA

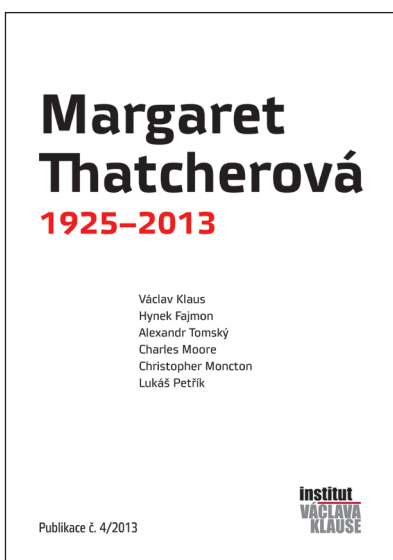

Institut Václava Klause nabízí knížku **Petra Žantovského „Česká politika a média po roce 1989“** (2013). Knížka analyzuje jednotlivá období české politiky a žurnalistiky od pádu komunismu do současnosti: epochu přelomu (1989–1992), nový český stát (1993–1996), epochu procitnutí (1996–2002), epochu dozrávání (2003–2006), nové výzvy (2006–2010) a období 2010–2013. Autor nepíše o tom, jak by média měla či neměla vypadat, ale jen o tom, co média jsou a nejsou. Jde o knihu, která se zabývá vzájemným dotykem dvou světů: politiky a žurnalistiky. Předmluvu ke knížce napsal **Václav Klaus**.

175 stran, 100 Kč

objednávky na:
www.institutvk.cz, e-mail: cep@cepin.cz

NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí sborník č. 4/2013 „**Margaret Thatcherová, 1925–2013**“, do něhož přispěli **Václav Klaus, Hynek Fajmon, Alexandr Tomský, Charles Moore, Christopher Moncton a Lukáš Petřík**. V přílohách jsou úryvky z díla Margaret Thatcherové: projev v Bruggách z 20. září 1988, úryvek z „Roky na Downing Street“ o pádu komunismu a sjednocení Německa a úryvek z „Umění vládnout“ zachycující vzpomínky na Prahu.

126 stran, 100 Kč

objednávky na:
www.institutvk.cz, e-mail: cep@cepin.cz

ZÁPIS Z TŘETÍCH ROZMLUV NA HANSPAULCE

Co si máme počít v dnešní povolební situaci?

Zhruba po třech měsících, během nichž se toho u nás poměrně dost událo, se ve čtvrtek 21. listopadu 2013 konaly další z Rozmluv na Hanspaulce, kterých se tentokrát zúčastnilo 25 účastníků. Větší sál nemáme. Naším původním záměrem bylo udělat několik týdnů po volbách Rozmluvy s otázkou, *zda nám volby přinesly šanci na řešení naší složité politické a ekonomické situace*, zda umožnily vytvořit vládu, která by takového řešení byla schopna.

Když jsme uviděli – nikoli zcela překvapivé – výsledky voleb, pochopili jsme, že by původně zamýšlená otázka neměla žádný smysl, neboť je zcela zřejmé, že tuto šanci naší zemi volby nedaly, resp. že jí jí nedali voliči. Ve chvílích našich – a asi nejenom našich – rozpaků jsme zvolili téma jiné, téma, jehož diskuse by nám samotným poradila v zásadní, téměř „Černyševského“ otázce: *Co dělat?* Nechci naznačovat, že jsme v kůži Černyševského v roce 1863, když psal tuto svou knihu ve vězení v Petropavlovské pevnosti, ale ani pocity nás, kteří jsme se na hanspaulských Rozmluvách sešli, nejlepší nejsou a určitě nejsou moc optimistické. K těmto pocitům nás však ani zdaleka nepřivedl výsledek říjnových voleb. Jsme si vědomi toho, že u nás v posledních dvou, třech letech probíhala zásadní změna, nikoli snad systé-

mová, ale – a v tom se řada z nás shoduje s názorem Bohumila Doležala – *změna režimu*. Volby byly jenom jedním článkem této probíhající změny, váhám říci, zda tečkou nebo jenom středníkem. Nechceme používat zbytečně silná slova, jeden z účastníků doporučil, abychom slovem krize šetřili.

Dlouze jsme diskutovali o tom, zda to, co se u nás v současnosti děje, je *fenomén ryze český*, nebo zda je to součást širšího procesu v Evropě nebo dokonce v celém Západě. Nepochybně jde o jev širší, ale jeho česká specifika jsou mimořádně silná. Záměrně budované znechucení lidí je u nás velmi nadstandardní (ukazující snadnost manipulace veřejnosti) a i přesunutí tématu korupce z roviny jednoho z problémů na téměř definiční charakteristiku naší společnosti je také unikátní.

V diskusi nepřevládá pesimismus, ale téměř jednoznačný názor, že *neexistuje žádné bezprostřední politické řešení* dnešní situace, takže je třeba začít uvažovat v dlouhodobém horizontu a vrátit se k „masarykovsko-havlíčkovské“ mravenčí práci. Jak to hezky formuloval jeden z účastníků, „*v krátké době se nedá dokázat nic, ale to neznamená, že se nic nedá dělat*“. Mnohokrát jsme se dostali k obratu „*krize důvěry*“, která – jak se v diskusi ukázalo – má mno-

ho dimenzí. Je to ztráta důvěry v politiku, v politické strany, v náš stranicko-politický systém, ve vládu, nebo vůbec v demokracii, v tržní ekonomiku nebo dokonce ve svobodu? Stejně tak vznikla otázka, zda už krize skončila (volbami a tím vytvořením zcela jiného režimu, který budou zvolené politické strany realizovat), zda byla destrukce toho minulého již dokonána, zda je prostor pro jakoukoli smysluplnou aktivitu uzavřen, nebo zda tím naopak vznikl nový volný či otevřený politický prostor, který je třeba umět využít.

Názory na všechny tyto věci se lišily i podle toho, kde se ten který z diskutujících právě teď pohybuje – v reálné politice nebo ve světě think-tanků (či jiných akademických institucí). Politici hledají řešení hned, akademici vidí delší horizont.

Toto mé stručné shrnutí určitě není ani plně výstižným popsáním dvě a půl hodiny trvající diskuse, ani formulací z ní vyvozených závěrů, jak dál. Skoro všichni jsme si řekli, že si toho Černyševského znovu přečteme. Prostor ke smysluplné aktivitě nepochybně existuje – od šíření názorů přes standardní politickou práci až po viditelné protestní akce. I k nim část účastníků diskuse vybízela. Zdálo se jim, že mravenčí práce nestačí.

Václav Klaus, 22. listopadu 2013

NABÍZÍME

Institut Václava Klause a Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí knihu **Václava Klause „Dvacet let české měny“** (2013). Těžiště knížky tvoří přednáška prezidenta na únorové konferenci České národní banky o dvaceti letech české měny a dvě kapitoly z knihy Václava Klause „My, Evropa a svět“ (Fragment 2013) o rozdělení České a Slovenské federativní republiky a měnové krizi v roce 1997.

48 stran, 50 Kč.

objednávky na: www.institutvk.cz, e-mail: cep@cepin.cz

Institut Václava Klause nabízí publikaci **„Spor o amnestii“** (2013). Sborník obsahuje kompletní znění amnestie prezidenta republiky, rozhovory prezidenta o amnestii, doplňkové texty a dopisy občanů o amnestii. Do sborníku přispěli M. Knížák, P. Hájek, T. Sokol, T. Jirsa, Z. Koudelka, P. Hasenkopf, J. Payne, J. Skopeček, K. Steigerwald, V. Vlk, B. Doležal, J. Rychetský, S. Janáčková, J. Lupoměský, P. Suchomel, M. Stín a Z. Pantůček.

128 stran, 100 Kč.

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Aldous Huxley a jeho Brave New World

V pondělí 11. listopadu 2013 uspořádal Institut Václava Klause seminář „Aldous Huxley a jeho Brave New World. Půl století od autorovy smrti“. Na panelu, který moderoval prezident Václav Klaus, vystoupili amerikanista z Fakulty sociálních věd UK Miloš Calda, režisér a profesor Univerzity Jana Amose Komenského Jiří Svoboda a vedoucí katedry anglistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity Ladislav Nagy.

Miloš Calda načrtl hlavní myšlenky Huxleyho knihy „Brave New World“ (1932). Jde o antiutopii. Svět je řízen jedním, světovým státem, jehož motto zní: „komunita, identita, stabilita“. Svět ovládá deset kontrolorů. V novém světě nastane konec rodiny: žádné rodiny, žádné porody, žádné svatby, žádné pohřby. Huxleyho román je plný různých ironií, včetně jmen postav, které narážejí na různé historické postavy. Obyvatelé světového řádu nemají přístup k dílům minulosti (Bible, filozofické spisy). Zábava je nade vše. Huxley líčí podobné věci jako Neil Postman v knize „Ubavit se k smrti“. Aldous Huxley zemřel 22. listopadu 1963, přesně v den, kdy byl zastřelen J. F. Kennedy. Jeho poselství je však nadčasové.

Jiří Svoboda ukázal, že Huxleyho považovala za svého proroka alternativní kultura včetně začínajícího hnutí hippies. U Huxleyho podobně jako u Hayeka najdeme varování před domýšlivostí intelektuálů. Přestože se Huxley nechal inspirovat poměry ve fašistické Itálii, významový přesah knihy se samovolně aktualizuje v různých dobách. Heslo Světového státu je aktuální i dnes. Huxley geniálně pochopil, že nej-

důležitějším předpokladem pro efektivní fungování autoritářského státu je radostná spolupráce ze strany ovládaných lidí. I dnes ovládáme jazyk politické korektnosti, bez něhož bychom se nápadně podobali Divochovi, který v Huxleyho románu přichází do poměrů všesvětového státu, na počátku má velká očekávání, velké iluze, než nahlédne do reality vnitřních poměrů, pak je zděšen a revoltuje. Stejně jako teorie Galilea Galileie se jeho dystopie proměňuje časem v proroctví reálných dějů ve světě.

Ladislav Nagy ukázal, že optika, jíž pohlédneme na Brave New World, se nutně mění se změnou politické a historické skutečnosti, nicméně je právě známkou geniality tohoto díla, že je možné je číst různě. Román lze vnímat jako temnou vizi budoucnosti světa, kdy evropská kultura zcela zanikne, bude vyhlazena, její díla budou zakázána a uzavřena do trezoru. Huxleyho román předjímá komunistické, fašistické, anarchistické, zelené, technologické a jiné utopie. Orwellovo 1984 je přímočarý dystopie, v níž vládne násilí a všudypřítomné sledování. Brave New World nabízí místo násilí rozkoš a pohodlí. Je-li podle Johna Locka štěstí tím nejpřirozenějším stavem lidstva, pak Brave New World je radikální utopickou vizí, v níž se ovšem – právě proto, že podstata utopie je radikálně domyšlena až do konce – utopie mění v satiru a přechází v dystopii.

Václav Klaus ve svém příspěvku srovnal Huxleyho román s Orwellovým 1984. Orwell Huxleyho knihu znal, napsal o ní dokonce recenzi, ale nijak skvěle o ní ne-

mluvil. Aldous Huxley mluvil o Orwellovi daleko lépe. Ve své knize „Brave New World Revisited“ (1958) říká, že George Orwell „brilantně vykreslil budoucí diktaturu“. Kniha Brave New World Václava Klause zaujala, ne-li okouzila. V beznaději tehdejší doby to byl záblesk naděje, že jistá možnost intelektuální diskuse snad u nás přece jen možná bude. Huxley vyslovil v roce 1958 hypotézu, že budoucnost, které se velmi obává, bude spíše vypadat jako jeho Brave New World než jako Orwellovo 1984. Aldous Huxley nám všem svým dílem dal obrovský dárek. Musíme ho umět přijmout. A pochopit a domyslet.

Ladislav Ják v diskusi přiznal, že „Konec civilizace“ četl již v dětství. Nalezl v něm zásadní varování před režimem, v němž jsme žili, varování před manipulací, znásilňováním myšlení. Dnes je kniha stále aktuální: výzva k odporu proti kolektivistickým ideologiím. Obchodní ředitel nakladatelství Fragment Pavel Nyč vysvětlil, že nesvoboda daná útlakem je vážná. Svoboda ale nakonec zvítězí.

V závěru Miloš Calda vyzdvihl Huxleyův projev na Kalifornské univerzitě v roce 1962, v němž uvedl, že nejdůležitější hodnotou je svoboda. Jiří Svoboda varoval, že intelektuálové chtějí své konstrukce vnutit okolnímu světu, který je však barevný a nelze jej vměstnat do umělých škatulek. Podle Ladislava Nagyho je poselstvím Huxleyho díla být sám sebou a mít respekt ke svobodě druhých. Huxley je produktem modernismu. Pozdní Huxley je rafinovaným kritikem utopii.

Marek Loužek

NABÍZÍME

David Hume

300 let od narození

Sborník textů

Robert Holman, Zuzana Parusníková, Josef Moural
Zdeňka Jastrzemszká, Ján Pavlík, Marek Loužek
Zdeněk Novotný, Lukáš Kovanda, Ondřej Čapek
Tomáš Křištofory

Předmluva Václava Klause

č. 91/2011

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník č. 91/2011 „David Hume – 300 let od narození“, do něhož přispěli **Robert Holman, Zuzana Parusníková, Josef Moural, Zdeňka Jastrzemszká, Ján Pavlík, Marek Loužek** (editor sborníku), **Zdeněk Novotný, Lukáš Kovanda, Ondřej Čapek a Tomáš Křištofory**. V příloze jsou ukázky z díla **David Huma**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

146 stran, 100 Kč.

objednávky na:

www.institutvk.cz, e-mail: cep@cepin.cz

Lesk a bída břidlicového plynu*

Peter Goldscheider
vedoucí partner EPIC

Břidlice jsou nejčastější formou sedimentárních skal. Slouží také jako zdrojové ložisko ropy a plynu, které časem migrují do konvenčních rezervoárů, ze kterých mohou být snadno vytěženy. Velké množství uhlovodíků ale stále zůstává v břidlicích. Po desetiletí nemohli geologové najít způsob, jak tyto uhlovodíky získat vzhledem k nízké propustnosti břidlic. To se v nedávných letech změnilo, když naftařské společnosti v USA vyvinuly techniky, jako je horizontální vrtnání, hydraulické štěpení (frakování), a 3D seizmické zobrazování.

Součástí frakování je vstříkávání kapaliny pod vysokým tlakem do břidlicového útvaru s cílem vytvořit v hornině trhliny, ze kterých pak proudí nafta nebo plyn do vrtu. Frakovací kapalina je vyrobena z vody, obsahuje ale i chemické přísady, jako jsou polymery, které redukuje tření a umožňují vstříkování kapaliny pod nižším tlakem. Frakování není novou technikou. Od 40. let, kdy byla tato technika prvně využita, již bylo frakováno ve Spojených státech přibližně milión ložisek.

Amerika vs. Evropa

Velká změna nastala v 90. letech, kdy bylo frakování aplikováno na břidlice a v kombinaci s horizontálním vrtnáním přineslo enormní množství plynu, který nebylo do té doby možné hospodárně vytěžit. Efekttem bylo, že produkce břidlicového plynu šla nahoru a přinesla vlnu velkého množství levné energie. V roce 2000 břidlice reprezentovaly ve Spojených státech jen 2 % dodávek plynu. Do roku 2012 tento podíl vzrostl na 37 %.

Minulý rok znamenal obrovský nárůst produkce, což vedlo ke stlačení ceny plynu v USA na její desetileté minimum. Nárůst produkce a snížení ceny zvýšilo využití plynu v dopravě a ve výrobě elektřiny, kde plyn nahradil především uhlí. Výsledkem bylo, že Spojené státy vyvezly rekordní množství uhlí především do Evropy a Asie a v roce 2012 začaly i s exportem plynu.

Vývoj v Evropě je však jiný. Uzavírání jaderných elektráren v Německu, podpora a subvence tzv. obnovitelných zdrojů (Energiewende), vysoké ceny plynu vycházející z dlouhodobých smluv se společností Gazprom a zvyšující se dostupnost relativ-

ně levného uhlí díky exportu ze Spojených států.

Americké zkušenosti

Od roku 2005 je produkce plynu ve Spojených státech na vzestupu, což mělo za následek pokles ceny plynu pod 2 \$ za tisíc stop krychlových na začátku roku 2012. Za tímto poklesem je nadbytek plynu na trhu způsobený vysokými očekávanými zabudovanými v nájemních smlouvách (ve Spojených státech si obvykle těžařské společnosti pronajímají ložiska od majitelů pozemků, kterým patří i nerostné bohatství pod pozemkem – pozn. překladatele) a potřebou vytvořit dostatečné cash-flow k úhradě dluhů. Odhadly, že ceny plynu zůstanou pod 5 \$ za tisíc stop krychlových do roku 2026, je zbožným přáním. Jakmile se těžba přemístí mimo nejhojnější naleziště, cenová úroveň pravděpodobně převyší \$5 za tisíc stop krychlových.

Objev břidlicového plynu byl spojen se šílenstvím kolem nájemních smluv. Podmínky nájemních smluv vyžadovaly produkční výsledky, což vedlo k boomeru v těžbě. Nejprve byla k těžbě vybrána nejvýhodnější místa, což vedlo k počátečnímu rapidnímu růstu produkce. Poté, co se těžba přemístila do méně výhodných míst, produkce dramaticky klesla a velké kapitálové vstupy (pro těžbu v nových vrtech) ke kompenzaci tohoto poklesu byly nezbytné. Produkce z nových vrtů ale je mnohem méně ekonomicky efektivní a brzo může dokonce přinášet ztráty, což je závislé na vývoji ceny plynu. Míra poklesu u jednotlivých vrtů je vysoká a pohybuje se v intervalu 79 %–95 % po těch letech produkce. Spojené státy také zažívají zkušenost s rozsáhlou variabilitou v produktivitě jednotlivých těžebních vrtů.

Těžba břidlicového plynu vyžaduje nepřetržitý a plodný dobývací program zahrnující rozsáhlou výměru k užití produkčních plošin. Jakmile vrtnání začne, musí být udrženo, aby rapidně nepoklesla produkce. Jinými slovy, těžba z břidlic je silně závislá na neustálé expanzi, což je velmi problematické pro palivo, které má být považováno za most k alternativním energiím. Důsledkem je, že po vyvrtání a vytěžení nejlepších míst začnou provozovatelé prodávat aktiva, protože náklady na udržení neklesající produkce jsou enormní.

Břidlicová bublina

Břidlicová vlna ze Spojených států měla enormní celosvětový ekonomický dopad. Těžební boom břidlicového plynu byl zapříčiněn zčásti příznivým právním prostředím, především pak smluvními ustanoveními „held-by-production“, obsaženými ve 3–5letých nájemních smlouvách, které umožňují nájemci – energetické společnosti – těžbit tak dlouho, dokud je z těžby plynu či nafty

dosahována jistá minimální částka. Tím se rozšiřuje právo nájemce operovat na daném území i za původním datem ve smlouvě bez nutnosti renegociace nájemního vztahu.

Břidlicový plyn má potenciál změnit energetický trh a nastartovat ekonomiku, vytvořit tisíce pracovních míst, generovat výrazné daňové příjmy a redukovat závislost na importovaném plynu, řekl ředitel jedné z hlavních plynařských společností. Může se to stát pravdou v Evropě? Pravděpodobnou odpovědí je, že nikoliv. Proč?

Evropské energetické odvětví spojené s břidlicovým plynem je ve své rané fázi. Bez produkčních testů – bylo vyvrtáno pouze málo průzkumných vrtů – neexistují spolehlivé indikátory o potencionální rozsahu a vytěžitelnosti. Svou roli hraje také ochrana životního prostředí. Řada států jako např. Francie a Německo zakázalo hydraulické štěpení právě z tohoto důvodu. Řídce obydlená divočina Jižní Dakoty používaná k hloubění vrtů téměř celé století jednoduše v Evropě neexistuje. Realizace desítek tisíc vrtů k těžbě břidlicového plynu v jakémkoliv zemi EU je jinou výzvou než ve Spojených státech.

Ekonomické parametry těžby břidlicového plynu jsou spojeny s extrémními počátečními náklady (geologické průzkumy, testovací vrty), produkčními i ekologickými náklady (ty jsou v USA z důvodu benevolentnější legislativy nižší). Produkce je tak zisková jen několik málo let. Jak se navíc ukazuje v samotných Spojených státech, tvrzení, že břidlicový plyn vytvoří tisíce pracovních míst, je liché. Nových pracovních míst mnoho nevzniklo a pokud už, tak jsou jen ve velmi specifickém odvětví. ■

Předplatné na rok 2014

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

predplatne@institutvk.cz

* Přednáška pro EPIC „Břidlicový plyn – naděje a realita“: Praha, 11. září 2013. Z angličtiny přeložil Jan Skopec. Redakčně kráceno.